

ШЕВЧЕНКОВІ СЛОВЕСНІ ОБРАЗИ НА СТОРІНКАХ ЖІНОЧОГО ЖУРНАЛУ

«Шевченківський номер» – це один з поширених перифразів на позначення журналу, газети, що виходять у березні до дня народження Т. Шевченка чи містять статті, присвячені Кобзареві. Така традиція зберігається й понині в жіночому щомісячному часописі «Жінка» (до дев'яностих років ХХ ст. – «Радянська жінка»). У номері за березень 2012 р. надруковано статтю про президента Асоціації українських ювелірів Сергія Цюпка, який зізнався про любов до творчості Поета: «Таж я виховувався на «Кобзарі». Тому й зрозуміла читачам характерна асоціація ювеліра – він порівнює «*Кобзар*» Тараса Шевченка з *діамантом у слові*, коштовністю, яку передають від покоління до покоління і яку мають майже в кожній українській родині.

Такі думки спонукають до роздумів про символізм «Кобзаря», про те, що Шевченко займає особливе місце в ціннісній картині світу українців.

Показовий перелік номінацій художніх творів із «Кобзаря», цитованих у дописах. Це поеми «Гайдамаки», «Лілея», «Русалка», «Іван Гус», «Кавказ», «Варнак», «Чернець», «Катерина», «І мертвим, і живим, і ненародженим», повісті «Близнецы», «Княгиня», вірші «Садок вишневий коло хати...», «Росли укупочці, зросли...», «Барвінок цвів і зеленів», «Реве та стогне Дніпр широкий», «Заповіт», «Полякам»,

«Холодний яр», «Давидові псалми», «Маленькій Мар'яні», «Минають дні», «Три літа», пор.: *Це нам тільки здається, що знаємо про Тараса Григоровича все уже з шкільної лави. «Реве та стогне Дніпр широкий», «Заповіт», «Катери-на»...* (Жінка, 1996, №3). Назви творів митця – це фактично натяки на всім відомий зміст Шевченкового поетичного доробку.

Цитуючи уривки із зазначених творів, автори публікацій вводять своїх читачів у сферу тем-мотивів мовотворчості поета. Один із найбільш відомих – *мотив домівки й саду*, втілений у поезії «Садок вишевий коло хати». Саме так називає свій образок М. Костенко й подає несподівану інтерпретацію цих відомих рядків як втілення батьківського, захисного начала старого могутнього українства: *Це – знакова система сили, що йде від розуміння чоловічої відповідальності за окремішнє сімейне гніздо рідного народу. Бачимо ж: і сіла, й повечеряла бідна родина, і спати полягали з дрібними дітьми. А проте чоловіка – батька й охоронця – в ній немає. Чи чумакує, чи вбито десь по царських війнах, чи на заробітках, чи помер. Плугатарі йдуть із поля до своїх сімей, а в цій свого плугатаря не ждуть... Віриш – символіка найвищого розуміння суті людської. Чоловік, мужчина, князь свого роду-племені говорить запеченими вустами Шевченка. Справді великодушне князівське дбання про малу – сімейну державу. В якій для чоловіка єдино надійна духовна опора. Це стогін душі окраденого одинака, приреченого на німування поза рідним краєм. Стиснуте до крику кризь скупку сльозу нерозтрачене чо-*

ловіче почуття. Ця поезія, як жодна інша потім, доводить абсолютну несхитність Шевченка, готовність його за рідне стояти до останнього подиху. Бо то є і його українська сутність («Жінка», 2007, №3). Рядки цієї рефлексії стають основою для розгортання зіставлень із сучасним моральним станом суспільства, сучасними цінностями родинного буття. Отже, прецедентний феномен – поезія «Садок вишневий коло хати...» – ідилічна ціннісна картина. Проте навряд чи можна погодитися з інтерпретацією образу хруща в названій поезії. Дописувач бачить цей образ як метафору безладу, незгоди, беззаконня, байдужості, наркоманії, розбещеності, розпусти, пиятики. Такі асоціації не мають змістово-текстових підстав.

Автор статті, цитуючи з «Кобзаря» рядки *Поставлю хату і кімнату, / Садок-райочок насажу*, нагадує читачам про наскрізний мотив поетичної творчості Шевченка – *хату*, в якій самотник облаштовує свій рай і оберігає з усіх сил.

Цитовані в жіночих журналах вірші Тараса Шевченка актуалізують ще один важливий мотив – *ставлення поета до материнства, матері Катерини Якимівни, рідних сестер Ярини та Марійки*. Так, для однієї публікації обрано цитату з поезії «У нашім раї на землі» – *«І перед нею помолюсь...»*. Якими оцінками насичений мовний образ матері? Це, звичайно, насамперед позитивні Шевченкові висловлення про жінок (*найсвятіше, найкраще слово мати, матері святої, матір добрую мою*), а до того ж – опосередковані оцінки журналістів, що пропагують думку про трепетне, шанобливе ставлення до жінки,

жінки-матері (*гіркота втрати, хлоп'я омивало слізьми свою сирітську долю*).

Мовотворчість Тараса Шевченка, як засвідчують матеріали жіночих часописів, була і залишається своєрідним соціально-політичним, громадсько-політичним аргументом. Один із них – *мотив трагізму історії, моральної відповідальності за події*, що підтверджує цитування з Шевченкової поеми «Гайдамаки». Автор статті нагадує, як Гонта звертається до синів: *Поцілуйте мене, діти:/ Бо не я вбиваю,/ А присвята*. І далі: *Де ви, людоїди?/ Де ви поховались?/ З'їли моїх діток – тяжко/ мені жити!// ... Тяжко мені плакати!// Праведнії зорі!// Сховайтесь за хмару./ Я вас не займав*. Ще один момент – це стосунки з поляками. Ось що читаємо в одному з дописів: «Шевченкова творчість допомогла спустити тугу нап'яту струну взаємної недовіри поміж поляками й українцями. Програмою нових взаємин став його вірш «Полякам», де є слова: *Неситії ксьондзи, магнати/ Нас порізли, розвели,/ А ми б і досі так жили./ Подай же руку козакові І серце чистеє подай!// І знову іменем Христовим/ Ми оновим наш тихий рай*. Під час польського повстання 1863–1864 років цей вірш ходив по руках вихованців Кадетського корпусу, пробуджуючи дух братерства серед учорашніх ворогів, об'єднуючи їх під глибоко революційним за своїм змістовим наповненням гаслом» («Жінка», 1995, №3).

Прагматичний зміст шевченківської соціально акцентованої афористики має нове сучасне сприйняття, про що нагадує зміст статті «Шевченко як скарб», як-от: *Що вони на світі/ На те*

тільки, щоб панувать.../ Бо невчене око/ Загляне їм в саму душу/ Глибоко! глибоко!/ Дознаються небожата,/ Чия на вас шкура,/ Та й засядуть, і премудрих/ Немудрі одурять! (Жінка, 2012, №3).

Потужний змістовий мотив шевченківських номерів – *слово-зброя*. В одній із публікацій щодо подій часів Другої світової війни читаємо про особисті переживання фронтовика від сприйняття збірки «Кобзар»: *Радіо передавало новини з Москви, а я жадав почути Київ. Написав листа молодшому братові Євгену, щоб вислав якусь книжку про Україну, й незабаром одержав «Кобзар». Гарний вибір. Бо хто ж краще розкаже мені про Україну? Почалася війна... У ранці з солдатськими пожитками носив я фронтовими шляхами й цю дорогу книжку [...] Не зоглядівсь, як поринув у той далекий, до щему рідний світ. Ніби там, надворі, обабіч окопів шумлять верби, шелестить очерет, хлюпоче вода... [...] в «Кобзарі» є поле, степ, сад, луки, а на них усе, що посіяне, посаджене, природою дане: жито, пшениця, вишні, яблуні, очерет, осока, лобода, щиріця, барвінок... Нalічив понад півтори сотні таких образів. Цілий світ!* («Жінка», 1993, №3). Таке значення Кобзарєвого слова було передбачене, оскільки «.. у квітні 1942 року в Уфі стотисячним тиражем вийшов «Кобзар» з передмовою П. Г. Тичини. В ній читаємо: «В численних листах червоноармійців до наших редакцій, до Академії наук, – є одне прохання, що без кінця повторюється, прохання надіслати «Кобзар» Шевченка на фронт!» («Радянська жінка», 1975, №3). Словесні образи, мотиви, близькі теми зігрівали воїнів, утверджували

силу духу народу. Тому як жадана мрія сприймалися Шевченкові рядки: ...*На оновленій землі/ Врага не буде супостата,/ А буде син, і буде мати,/ І будуть люди на землі.*

Отже, українська журнальна жіноча періодика через публікації в часописі «Жінка» поєднує інформаційно-фактографічні та емоційно-психологічні оцінки поезії Т. Шевченка. Традиційна увага до постаті Кобзаря, намагання утверджувати з кожною публікацією невичерпність сили його Слова, визначати й популяризувати ключові для ціннісної картини світу українців мотиви-образи дають змогу акумулювати в межах навіть одного видання соціокультурну й індивідуально-психологічну прагматику Шевченкового слова. У розглянутих Шевченкових мотивах, що їх актуалізує часопис, наскрізним є аргумент «Таж я виховувався на «Кобзарі».

Ольга Білокінь

РОЗМОВА З ШЕВЧЕНКОМ НА ЧЕРНЕЧІЙ ГОРІ

На Чернечій горі в Каневі відчуття причетності до Шевченкового *роду* набуває особливого, резонансного звучання. Прочани, які йдуть вклонитися *Батькові*, залишають записи в книгах вражень, що стають свідченням любові до *матері* України – найвищого Шевченкового заповіту. В цьому колективному тексті відображено цін-